

Wprowadzenie

Cele nadrzędne programu:

1. Zwrócenie uwagi dzieci na sytuacje niebezpieczne i niebezpieczne zachowania,
  - dziecko rozpoznaje sytuacje niebezpieczne oraz potrafi określić niebezpieczne zachowania.
2. Przygotowanie dzieci do samoobserwacji i samokontroli zachowań,
  - dziecko dokonuje adekwatnej samooceny własnego postępowania oraz potrafi przyznać się do niewłaściwych, niebezpiecznych zachowań oraz stopniowo nabywa i utwierdza się w umiejętności samokontroli, czyli zastępuje zachowania niebezpieczne bezpiecznymi.
3. Zapobieganie niebezpiecznym zachowaniom dzieci oraz przeciwdziałanie zagrożeniom pojawiającym się w szkole:
  - w klasie,
  - w świetlicy,
  - w stołówce,
  - na korytarzu,
  - na lekcji w-fu, na boisku,
  - w szatni,
  - w łazience,
  - w bibliotece.

Założenia programu,

Czyli: Co warto wiedzieć na początek?

1. Ramy programu:

Zadania programu są dostosowane do możliwości rozwojowych dzieci z klas I-III.

Program zawiera:

- dokładne opisy przygotowanych zajęć lekcyjnych (szczegółowe konspekty)
- pomoce do tych zajęć
- wskazówki dla prowadzących, czyli: wyjaśnienia, rady jak rozwiązać niektóre pojawiające się typowe problemy na poszczególnych lekcjach.

Czas:

Program obejmuje czas 1 roku szkolnego i obejmuje 14 jednostek lekcyjnych realizowanych w ok. 1 - 2 tygodniowych odstępach.

Na pojedyncze zajęcia przeznaczono od 20 do 50 min.

Zastosowane środki dydaktyczne zostały dobrane w taki sposób, aby lekcja nie były długie.

Zdajemy sobie sprawę, iż czas, który nauczyciel może przeznaczyć na lekcje dotyczące bhp nie jest nieograniczony. Krótkie zajęcia, trwające 20 -30 min. pozwalają również na maksymalne wykorzystanie możliwości skupienia uwagi dzieci w tym wieku.

Zajęcia podsumowujące są połączone z konkursem plastycznym, dlatego są dłuższe 90 minut.

2. Postać przewodnia: Kubuś.

Program posiada postać przewodnią. Jest nią Kubuś. Kubuś jest chłopcem, który ma 9 lat i uczęszcza do klasy 3-ciej. Jest więc nieco starszy (w przypadku kl. III jest rówieśnikiem) i silniejszy od dzieci, dlatego zdążył już poznać na „własnej skórze” jak ważne jest przestrzeganie zasad bezpieczeństwa w szkole. Kubuś ma zamiar podzielić się z dziećmi swoim doświadczeniem, a pomoże mu w tym nauczyciel.

3. Identyfikacja z postacią przewodnią.

Program ma na celu kształtowanie postaw dzieci: uważności, ostrożności, samooceny oraz samokontroli zachowań poprzez identyfikację z postacią przewodnią. Identyfikacja dzieci z postacią Kubusia pomoże im w przeżywaniu jego przygód (w tym konsekwencji niepożądanych zachowań oraz dążenie do ich poprawy) jak swoich własnych, oraz ułatwi przyswajanie przekazywanych przez Kubusia „mądrości”.

Identyfikacja z postacią ma częściowo zastąpić funkcję uczenia się na własnych błędach. Kubuś jest postacią, która powinna zaimponować uczniom: jest od nich starszy, jest aktywny, lubiany, ciekawy świata, pokonuje własne trudności i osiąga w tym sukcesy, ma modne atrybuty: modną fryzurę, jest modnie ubrany. Upodobania Kubusia są takie jak innych dzieci: lubi grać w piłkę, jeść lody, itp.

Kubuś ma swoje pozytywne cechy, z którymi powinny identyfikować się dzieci, ma również cechy negatywne: bywa nieostrożny, nieuważny, czasami nie zastanawia się nad swoim zachowaniem i ponosi tego konsekwencje. Kubuś nauczył się być ostrożny, uważny, zachowywać bezpieczeństwo - pragnie nauczyć tego dzieci.

4. Program pokazuje realne zagrożenia.

W programie uwzględniono niebezpieczne zachowania dzieci, które często prowadzą do wypadków w szkole, jak również miejsca, w których te wypadki się zdarzają. Dzieci mają okazję zobaczyć na przykładzie Kubusia konsekwencje nieostrożnych posunięć. Obserwują również właściwe postępowanie po wypadku oraz zastanawiają się, w jaki sposób mogą wypadkom przeciwdziałać.

5. Program zaznajamia dzieci z zasadami tworzenia i przestrzegania kontraktów i regulaminów.

Obcowanie z kontraktem/regulaminem jest stałym elementem programu. Dzieci mają okazję do tworzenia własnego kodeksu postępowania, który będzie uwzględniał zasady akceptowane przez uczniów i nauczyciela.

Zaletą programu jest to, iż tworzenie regulaminu nie jest zdarzeniem jednorazowym. Jest raczej dynamicznym procesem, w którym po utworzeniu podstawowej wersji kontraktu klasowego, jest on następnie wg potrzeb uzupełniany, zmieniany. Dzięki temu kontakt staje się bardziej funkcjonalny. Poznawanie i posługiwanie się regulaminami z różnych miejsc w szkole jest uwzględnione również w zadaniach poza lekcyjnych dla uczniów.

6. Ważnym elementem programu są rozmowy o codziennych doświadczeniach uczniów.

Dzieci mają okazję na przykładzie zachowania Kubusia zweryfikować swoje codzienne postępowanie. Nauczyciel realizując program pomaga dzieciom dojść do odpowiednich wniosków dotyczących własnych zachowań dzieci oraz motywuje uczniów do pracy nad zmianą swoich zachowań.

7. Praca w parach.

Większość ćwiczeń w programie została przewidziana jako praca w parach, ze względu na integrujący charakter wspólnie wykonywanych zadań. Jednak wszystkie zadania (oprócz grupowych) przewidziane w programie jako praca w parach mogą być również wykonywane samodzielnie przez uczniów, w zależności od uznania nauczyciela.

8. Podsumowanie zajęć. Ewaluacja.

Konkurs plastyczny stanowi podsumowanie całego cyklu zajęć. Może mieć postać konkursu na plakat, rysunek lub album klasowy dotyczący bezpiecznych zachowań w szkole.

Formy pracy: grupowa, indywidualna, praca w parach

Metody: problemowe, przypadki, gry dydaktyczne, praktycznego działania, pogadanka, historie sytuacyjne.

Środki dydaktyczne: plakat: „fotografia Kubusia”, list i koperta, gra planszowa, (pionki, kostka), naklejki, rysunki ilustrujące Kubusia w różnych sytuacjach, arkusze do ćwiczeń.

Tematy zajęć:

- I. Temat: Ja i Kubuś wprowadzenie do programu, przedstawienie Kubusia.
- II. Temat: Tworzymy kodeks postępowania.
- III. Temat: Ja i Kubuś w klasie.
- IV. Temat: Ja i Kubuś w łazience.
- V. Temat: Ja i Kubuś w bibliotece.
- VI. Temat: Ja i Kubuś na lekcji w-f.
- VII. Temat: Ja i Kubuś w klasie cd.
- VIII. Temat: Ja i Kubuś w szatni.
- IX. Temat: Ja i Kubuś w stołówce.
- X. Temat: Ja i Kubuś na korytarzu.
- XI. Temat: Ja i Kubuś w świetlicy.
- XII. Temat: Ja i Kubuś w szkole - przeciwdziałanie zagrożeniom.
- XIII. Temat: Powtórzenie gra dydaktyczna.
- XIV. Temat: Pożegnanie Kubusia konkurs plastyczny.

Temat I:

Ja i Kubuś

Czas: 45 - 55 min

Cele ogólne zajęć:

- 1) Wprowadzenie do programu.
- 2) Identyfikacja dzieci z postacią przewodnią programu: Kubusiem.
- 3) Zwrócenie uwagi dzieci na niebezpieczne miejsca w klasie.

Po przeprowadzonych zajęciach dziecko:

- 1) Pamięta postać Kubusia, potrafi go rozpoznać na rysunku. Ma pozytywny stosunek emocjonalny do Kubusia.
- 2) Rozumie, jaka jest rola Kubusia. Rozumie cele prowadzenia programu.
- 3) Rozumie, co to znaczy zachowywać się w sposób bezpieczny.
- 4) Potrafi wskazać miejsca w klasie, na które należy uważać.

Pomoce: plakat: „fotografia Kubusia”, list od Kubusia w kopercie, arkusze do ćwiczeń, naklejki: Tutaj Uważam.

PRZEBIEG ZAJĘĆ:

1. Przedstawiamy Kubusia.

a) Spotkała nas niespodzianka.

Uczniowie dowiadują się, że spotkała ich niespodzianka otrzymali list od Kubusia.

b) Słuchamy listu od Kubusia.

Po wysłuchaniu listu oglądają rysunek lub plakat przedstawiający postać Kubusia.

LIST OD KUBUSIA:

Witajcie dzieciaki z klasy ....

Mam na imię Kubuś i mam 9 lat. Lubię grać na komputerze, mama czasami mi na to pozwala, gdy odrobię wszystkie lekcje i wszystkiego się nauczę. Lubię też pływać w basenie, rysować i jeść lody. Lubię czytać książki i opowiadać ciekawe historie. Mam małego pieska „Lolka” o którego muszę dbać i młodszą siostrę Zuzię, która zadaje mi mnóstwo trudnych pytań. Mam wielu przyjaciół w mojej klasie i szkole, ale to dlatego że nauczyłem się właściwie postępować: przez ostatni rok nie zrobiłem nikomu nic przykrego ani bolesnego. A wcześniej? Prawdę mówiąc nie uważałem specjalnie na to co robię, byłem nieostrożny dlatego spotykały mnie i innych różne przykre zdarzenia. Ale o tym jeszcze usłyszycie. Pewnie zastanawiacie się, jak to dalej w szkole będzie?

Ja chodzę już do 3 klasy i wiem, jak wygląda życie w szkole. Wiem, co jest ważne a czego należy unikać. Wiele nauczyłem się na własnych błędach. Dlatego jestem tutaj i chcę wam opowiedzieć o tym co, przytrafiało mi się w szkole. Są to bardzo ciekawe historie. Będziemy spotykać się od czasu do czasu przez cały rok, wtedy o nich usłyszycie. Teraz zdradzę wam pewien sekret: chcę wam pomóc, abyście czuli się w szkole naprawdę dobrze i bezpiecznie. Dowiedcie się, jak należy zachowywać się w różnych miejscach: w klasie, na korytarzu, w świetlicy, na boisku, na w-fie, w bibliotece, w szatni, aby nie zrobić sobie i innym krzywdy. Ale najpierw musimy się bliżej poznać, dlatego przysłałem wam moją fotografię. Przysłałem wam też zadanie, z którego dowiedcie się, jaki jestem.

C) Jaki jest Kubuś?

Zadaniem dzieci jest opowiedzenie, czego dowiedziały się o Kubusiu z przeczytanego listu. Przykładowe pytania nauczyciela:

- 1) Czego dowiedzieliście się o Kubusiu?
- 2) Jaki jest Kubuś?
- 3) Co Kubuś lubi? Kto w klasie lubi grać na komputerze,...tak jak Kubuś?
- 4) Jaki kiedyś był Kubuś?
- 5) Czy Kubuś ma dużo przyjaciół? Dlaczego?
- 6) Czy podoba wam się Kubuś? Czy warto mieć takiego przyjaciela?
- 7) Po co Kubuś do was napisał? Czego Kubuś chce was nauczyć?
- 8) Jak często będziemy się z Kubusiem spotykać?

Wskazówka dla prowadzącego:

Jeśli dzieci nie potrafią dać odpowiedzi na któreś z pytań, czytamy ponownie odpowiedni fragment listu.

Uczniowie słuchają podsumowania o Kubusiu. Nauczyciel podkreśla, iż razem z Kubusiem dzieci będą uczyły się **jak bezpiecznie się zachowywać, czyli tak, aby nie zrobić krzywdy sobie i innym.**

2. Ćwiczenie w parach: pozytywne cechy: moje i Kubusia.

1. Jakie cechy ma Kubuś?

Dzieci wykonują w parach ćwiczenie, które pomoże im odkryć pozytywne cechy Kubusia, a także swoje. Dzieci otrzymują kartki z nazwanymi pozytywnymi cechami Kubusia oraz, osobno kartki z opisanym zachowaniem odpowiadającym wymienionym cechom. Zadaniem dzieci jest przyporządkować cechy do zachowań, i przykleić na arkuszu.

Arkusz do ćwiczeń nr 1:

Zachowanie	Cecha
Uważam, aby nie zrobić krzywdy sobie i innym, zapobiegam wypadkom. <u>Jestem:</u>	ODWAŻNY ✂
Zanim coś zrobię, staram się przewidzieć, jakie to przyniesie skutki. <u>Jestem:</u>	MĄDRY I ROZSĄDNY
Mam odwagę przyznać się innym, jeśli zrobię coś niewłaściwego. <u>Jestem:</u>	ZAPOBIEGLIWY
Pomagam dzieciom nauczyć się zachowywać bezpiecznie. <u>Jestem:</u>	POMOCNY
Zmieniam swoje zachowanie, jeśli jest niewłaściwe. <u>Jestem:</u>	PRZEWIDUJĄCY ✂

2. Jakie są moje pozytywne cechy?

Każde dziecko wybiera 1 pozytywną cechę z cech Kubusia. Następnie wymienia ją i uzasadnia, na przykładzie swoich konkretnych zachowań, dlaczego uważa, że ma tę cechę.

Wskazówka dla prowadzącego:

Może się zdarzyć, iż ocena swoich cech przez dzieci będzie znacząco odbiegała od oceny cech dzieci dokonanej przez nauczyciela. Na przykład uczeń, który prezentuje wiele zachowań narażających inne dzieci na niebezpieczeństwo uzna siebie za uważnego i ostrożnego. Nie znaczy to, iż ocena dziecka jest nieprawdziwa. Dziecko, które jest bardzo żywe może mieć wiele impulsów do gwałtownych i nierozważnych zachowań. Część z tych impulsów opanowuje, co sprawia, że myśląc o takich sytuacjach uznaje siebie za opanowanego. Nauczyciel nie powinien zaprzeczać wybranym cechom dziecka. Jeśli widzi rozbieżność powinien zapytać dziecko np.: „czy jest ostrożne w każdej sytuacji?”. Optymalnym wnioskiem, do jakiego może dojść dziecko w takiej sytuacji jest to że np. „potrafi być uważne, powinno częściej tak postępować”.

3. Co to znaczy zachowywać się w sposób bezpieczny?

- 1) Nauczyciel przypomina uczniom, że Kubuś będzie pomagał dzieciom nauczyć się zachowywać w sposób bezpieczny w szkole. Pyta uczniów, co Kubuś miał na myśli mówiąc o postępowaniu w sposób bezpieczny dla siebie i innych?
Dzieci podają przykłady zachowań zagrażających, np. bieganie, rzucanie piłką na oślep oraz zachowań bezpiecznych, np. ostrożne przenoszenie talerza z gorącą zupą.
- 2) Dzieci dzielą się własnymi doświadczeniami.

4. Znajdujemy miejsca w klasie, na które będziemy uważać.

Dzieci znajdują w klasie wszystkie miejsca, które są niebezpieczne, czyli takie, o które można się uderzyć, spaść z nich, itp. Na te miejsca można przykleić specjalne naklejki, przypominające o tym, że trzeba na nie uważać. **TUTAJ UWAŻAM!**

Wskazówka dla prowadzącego:

Naklejki można przykleić również poza klasą, w innych miejscach w szkole. Nie należy wykorzystać od razu wszystkich naklejek. W przyszłości, gdy zdarzy się jakiś drobny wypadek można wraz z uczniami przykleić naklejkę w nowo odkrytym, niebezpiecznym miejscu.

5. Zakończenie.

Na zakończenie nauczyciel eksponuje w klasie plakat przedstawiający Kubusia oraz jeden z wypełnionych przez dzieci arkuszy dotyczących cech Kubusia (obok fotografii).

Temat II:

Tworzymy Kodeks Postępowania

Czas: 25-30 min.

Cele ogólne:

- 1) Wprowadzenie pojęcia Kodeks/regulamin.
- 2) Utworzenie klasowego kodeksu bezpiecznego postępowania.

Po zakończonych zajęciach:

- 1) Dzieci wiedzą czym jest kodeks/regulamin.
- 2) Dzieci potrafią wskazać miejsca w szkole, w których obowiązują regulaminy.
- 3) Znają klasowy kodeks bezpiecznego postępowania.

Pomoce: Ilustracja nr 2, duży arkusz papieru, flamastry.

PRZEBIEG ZAJĘĆ:

1. Przypominamy rolę Kubusia.

Przypominamy uczniom, że Kubuś będzie pomagał im nauczyć się zachowywać w sposób bezpieczny w szkole. Pytamy uczniów, co Kubuś miał na myśli mówiąc o postępowaniu w sposób bezpieczny dla siebie i innych?

Dzieci podają przykłady zachowań zagrażających, np. bieganie, rzucanie piłką na oślep, itp.

2. Czym jest KODEKS?

Pytamy uczniów skąd wiedzą, jak należy się zachować w różnych miejscach, np. w bibliotece, w stołówce?

O tym, jak należy się zachować w różnych miejscach możemy się dowiedzieć z Kodeksów postępowania (albo regulaminów). Kodeksy są wywieszane w różnych miejscach w szkole i mówią dzieciom, w jaki sposób powinny się zachowywać w miejscu, gdzie jest taki kodeks, aby wszystkie dzieci dobrze się ze sobą czuły i nikt nie zrobił sobie krzywdy.

Pytamy uczniów:

- 1) Czy widzieliście już w szkole jakiś kodeks?
- 2) Gdzie? Co jest w nim napisane?

Wskazówka dla prowadzącego:

Jeśli mamy taką możliwość możemy zaprowadzić dzieci do jednego miejsca w szkole, np. stołówka, gdzie jest wywieszony kodeks lub regulamin postępowania, (ewentualnie przynosimy do klasy przykładowy kodeks), czytamy dzieciom punkty regulaminu. Będzie to szczególnie pomocne dla dzieci z klas pierwszych, które mogą mieć kłopoty w samodzielnym odnalezieniu kodeksów w szkole.

- 3) A czy my w klasie mamy już taki kodeks?

3. Nasz własny kodeks.

Jeżeli mamy w klasie kodeks przypominamy go dzieciom. Pytamy, czy chcą zawrzeć w nim jakieś kolejne punkty.

Jeśli nie mamy kodeksu Tworzymy go razem z uczniami. Pierwszy pomysł podaje nauczyciel, prosi dzieci o kolejne, uzupełnia listę. Zostawiamy wolne miejsce na wypadek, gdyby z czasem pojawiły się nowe pomysły.

4. Zadanie.

Dzieci mają za zadanie odszukać w szkole miejsca, gdzie są powieszony kodeksy lub regulaminy, przeczytać je i zapoznać się z nimi. Przypominamy dzieciom, iż w razie kłopotów ze znalezieniem i przeczytaniem kodeksu mogą poprosić o pomoc osobę dorosłą (nauczyciela, rodzica, bibliotekarkę, itp.). Zapowiadamy dzieciom, iż porozmawiamy o tym następnego dnia.

Temat III:

Ja i Kubuś w klasie

Czas: 15-20 min.

Cele ogólne zajęć:

- 1) Kształtowanie postaw: uważności i ostrożności
- 2) Rozwijanie umiejętności przewidywania konsekwencji własnych zachowań.

Po przeprowadzonych zajęciach uczeń:

- 1) Potrafi wymienić możliwe konsekwencje związane z rzucaniem w innych jakimikolwiek przedmiotami.
- 2) Pamięta, iż każdy wypadek należy natychmiast zgłosić nauczycielowi lub pielęgniarce szkolnej.

Pomoce: historyjka, ilustracja nr 2, zdania do zawieszenia w klasie.

PRZEBIEG ZAJĘĆ:

1. Co się przytrafiło Kubusiowi?

Czytamy historyjkę uczniom, a następnie pokazujemy ilustrację, na której Kubuś ma czerwone i spuchnięte oko, jest w swoim pokoju.

Gdy dzisiaj w klasie rysowaliśmy złamał mi się ołówek. Zapytałem Marka, który siedział dwie ławki dalej, czy pożyczy mi swój. Marek zgodził się, ale powiedział:

- „Podejdz do mnie, to pożyczę Ci ołówek”.

- „Lepiej mi go rzuć” zaproponowałem, ponieważ nie chciałem wstawać z ławki.

Marek rzucił mi ołówek, ale ja go nie złapałem. Zamiast tego dostałem ołówkiem w oko. Po wypadku natychmiast powiedziałem o wszystkim pani, a ona zaprowadziła mnie do pani pielęgniarki, która przemyła moje oko kroplami. Teraz jestem już w domu, oko nadal mnie piecze i nie mogę oglądać telewizji.

Ilustracja nr 2

Po przeczytaniu historyjki pytamy uczniów:

- 1) Jaki błąd popełnił Kubuś?
- 2) A jego kolega?
- 3) Jakich zasad bezpieczeństwa nie przestrzegali chłopcy?
- 4) Dlaczego nie wolno rzucać przedmiotami?
- 5) Czy tylko w klasie?

2. Wypadek, a co potem?

Rozmawiamy z dziećmi na temat tego, co należy zrobić po wypadku. Pytamy uczniów:

- Co zrobił Kubuś po wypadku?
- Czy każdy wypadek należy zgłosić?

Podkreślamy, że o każdym wypadku dziecko powinno powiedzieć Pani lub Pani pielęgniarce. A następnie eksponujemy w klasie obok plakatu z Kubusiem zdanie: Gdy mam wypadek natychmiast mówię o tym Pani nauczycielce lub Pani pielęgniarce.

3. A jak my się zachowujemy?

Dajemy dzieciom okazję do podzielenia się swoimi doświadczeniami. Możemy zapytać:

- A czy wam przytrafiło się, że ktoś rzucił w was czymś?
- A może komuś zdarza się coś rzucać?
- Czy ktoś miał wypadek i jak się zachował?

Wskazówka dla prowadzącego:

Niektóre dzieci opowiedzą o swoich negatywnych zachowaniach. Prowadzący powinien potwierdzić, iż zachowania są niewłaściwe i poprosić dziecko o własne wnioski, w jaki sposób chce się zmienić, na co będzie uważać. Nauczyciel może powiedzieć, iż przyjrzy się, jak dziecku udaje się wprowadzać w „życie” swoje postanowienia. Powinien dbać przy tym o przyjazną atmosferę zajęć, która skłania do otwartości. Nie należy w tym momencie karać ani potępiać dziecka za jego zachowania.

4. Podsumowanie.

Pytamy dzieci, czego nauczył się Kubuś w dzisiejszym dniu. Gdy dzieci podadzą odpowiedzi czytamy, co ma do powiedzenia sam Kubuś, a następnie eksponuje na tablicy, obok plakatu Kubusia (lub dołączamy, jako element kontraktu) zdanie:

„Jestem mądry, nigdy nie rzucał niczym w kolegów”

Wskazówka dla prowadzącego:

Jeżeli chcemy włączyć do kontraktu powyższe zdanie, pytamy dzieci, czy akceptują takie postępowanie jako element kontraktu, który będą przestrzegać. Stwarza to poczucie, iż dzieci są autorami kontraktu, który mają przestrzegać.